

วิพากษ์สังคมไทยในระบอบประชาธิปไตยยุคดิจิทัล

Criticizing Thai society in a democratic digital age

วีรชาติ ปักดี¹

Weerachart Pakdee¹

weerachart_p@rmutt.ac.th

Received: 18/02/68 Revised: 27/03/68 Accepted: 27/03/68

บทคัดย่อ

บทความวิชาการเรื่อง วิพากษ์สังคมไทยในระบอบประชาธิปไตยยุคดิจิทัลมีวัตถุประสงค์ เพื่อสะท้อนสภาพสังคมไทยที่เปลี่ยนแปลงไปจากอดีตถึงปัจจุบัน บนรากฐานการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข การเข้าถึงอุปกรณ์และอินเทอร์เน็ตได้มากยิ่งขึ้น ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่ต้องปรับตัวให้เข้ากับพฤติกรรมของผู้คนที่เปลี่ยนไปในทุก ๆ ด้าน รวมถึงด้านการเมือง จนเกิดคำว่า ประชาธิปไตยดิจิทัล (Digital Democracy) เป็น การมีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศ ตั้งแต่ในระดับท้องถิ่น ระดับภูมิภาค ระดับชาติ และระดับโลก ด้วยคำว่าดิจิทัลหมายถึงเชิงเลข ในทฤษฎีข้อมูลหรือระบบข้อมูล เป็นวิธีแทนความหมายของข้อมูลหรือชิ้นงานต่าง ๆ ในรูปแบบของตัวเลข โดยเฉพาะเลขฐานสองที่ไม่ต่อเนื่องกัน ซึ่งต่างจากระบบแอนะล็อกที่ใช้ค่าต่อเนื่อง หรือสัญญาณแอนะล็อกซึ่งเป็นค่าต่อเนื่อง หรือแทนความหมายของข้อมูลโดยการใช้ฟังก์ชันที่ต่อเนื่อง โดยคอมพิวเตอร์และ

¹สาขาสังคมศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

¹ Department of Social Science, Faculty of Liberal Arts, Rajamangala University of Technology Thanyaburi

เทคโนโลยีปัจจุบันส่วนมากทำงานอยู่ด้วยการส่งสัญญาณแบบดิจิทัล เฉพาะอย่างยิ่งเทคโนโลยีสื่อสารสารสนเทศ จึงมีการเรียกยุคนี้ว่า “ยุคดิจิทัล” โดยแบ่งเป็นยุค ได้แก่ Digital1.0 ยุคของอินเทอร์เน็ต Digital 2.0 ยุคแห่ง Social Media Digital 3.0 ยุคของบิ๊กดาต้า(Data Analytic /Cloud Computing/Application) และ Digital 4.0 ยุค Machine-2-Machine กล่าวคือเป็นยุคของอิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีที่มีความรวดเร็วในการสื่อสาร การส่งผ่านข้อมูลความรู้ต่างๆที่มีอยู่ในสังคมไม่ว่าจะเป็น ข่าวสาร ภาพหรือวิดีโอที่ทุกคนสามารถเข้าถึงได้อย่างรวดเร็วทุกที่และทุกเวลา ทั้งนี้ ผู้เขียนได้รวบรวมวิเคราะห์ข้อมูล แนวคิด ทฤษฎีทางสังคมศาสตร์ รัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์มาบูรณาการในการนำเสนอมุมมองความเปลี่ยนแปลงทางสังคมผ่านช่วงเหตุการณ์และยุคสมัยเพื่อแสดงให้เห็นถึงคุณค่า ค่านิยม ทั้งในแบบรูปธรรมและนามธรรม รวมถึงเพื่อสะท้อนให้เห็นถึงผลกระทบทั้งที่เป็นแบบส่งเสริมและผลกระทบที่ส่งผลต่อการลดทอนคุณค่า ทั้งพร้อมเสนอหนทางดำรงไว้และแนวทางรับมือเพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงให้ทันในโลกแห่งเทคโนโลยี หรือที่เรียกกันจนคุ้นหูว่าอยู่ในยุคของดิจิทัล

คำสำคัญ : วิพากษ์วิจารณ์; ประชาธิปไตยดิจิทัล; สังคม

Abstract

This academic article aims to reflect the changing landscape of Thai society from past to present, grounded in the democratic system with the monarchy as its head of state. Increased access to digital devices and the internet has significantly influenced social transformations, necessitating

adaptation to evolving human behaviors across all dimensions, particularly in the political realm. This has given rise to the concept of "Digital Democracy" - a form of political participation through information technology that operates at local, regional, national, and global levels. The term "digital" refers to numerical representation in information theory or data systems, serving as a method to represent data or works in numerical format, specifically in binary form. This approach differs fundamentally from analog systems that use continuous values or signals, or represent data through continuous functions. Most contemporary computers and technologies primarily operate through digital signal transmission, especially in information communication technologies. This era is consequently termed the "Digital Age," which can be categorized into distinct stages: Digital 1.0 (Internet Era), Digital 2.0 (Social Media Era), Digital 3.0 (Big Data Analytics/Cloud Computing/Application Era), and Digital 4.0 (Machine-to-Machine Era). Essentially, it represents an electronic era characterized by rapid communication technologies that enable swift transmission of knowledge existing within society - encompassing news, images, or videos that can be accessed quickly and universally, at any time and place. The author has integrated concepts and theories from social sciences, political sciences, and public administration to present perspectives on social changes through various historical periods and events. The objective is to demonstrate both

concrete and abstract values, reflecting impacts that are both supportive and potentially diminishing, while proposing strategies to maintain and adapt to changes in the technology-driven world, commonly referred to as the digital age.

Keywords: Criticize; Digital Democracy; Society

บทนำ

สังคมที่มีลักษณะสังคมเชิงเดี่ยว คนในสังคมมักจะมีความคิดคล้ายตามกันหรือไปในทิศทางเดียวกัน ด้วยมีผู้นำเพียงหนึ่งเดียว การยึดถือปฏิบัติจึงเป็นตามแบบแผนที่ผู้นำกำหนด เช่น ในสังคมชนบทการมีผู้นำหมู่บ้านหรือชุมชนเป็นหลักแห่งความจำเป็นของการดำรงให้เกิดสังคมที่สงบ การมีกฎเกณฑ์หรือระเบียบจึงยังคงดำรงในทุกๆ แห่งสังคมนั้นๆ อันเป็นบรรทัดฐานหลักแห่งความยึดมั่นถือมั่นในแต่ละพื้นที่ ด้วยนัยปฏิบัติเช่นนี้ส่งผลให้พัฒนาการทางสังคมของชาติไทยถูกมองโดยรวมเป็นการก้าวอย่างอย่างเชื่องช้า อาจด้วยความผันผวนทางเศรษฐกิจและปัจจัยจากความไม่แน่นอนทางการเมือง เช่นการขาดความต่อเนื่องของนโยบายอาจส่งผลให้การพัฒนาบางอย่างต้องหยุดหรือถูกตัดทอนออกจากงบประมาณ ซึ่งในทางปฏิบัติเปรียบเสมือนการนำเงินมาลงทุนแต่ยังไม่ได้ใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างทั่วถึงนั่นเอง หากคนไทยมองว่าเป็นเพียงความบกพร่องของขั้นตอนทางราชการ การปล่อยปละละเลยจึงเปรียบได้กับการดำเนินาพริกละลายแม่น้ำ ยังผลให้เห็นในนโยบายหรือโครงการขนาดใหญ่หลายอย่างที่ดำเนินงาน

อย่างเนิ่นนานต่อเนื่องมาหลายรัฐบาล ถึงแม้สังคมไทยจะอยู่กับระบอบประชาธิปไตยมาเกือบจะ 100 ปีแล้วก็ตามแต่ถึงกระนั้นกระบวนการแบบประชาธิปไตยได้บ่มเพาะให้เกิดนักประชาธิปไตยและผู้นำการเมืองให้เติบโตขึ้นไม่น้อยไปกว่านักการเมืองที่เห็นกันแบบคุ้นตาจนเป็นที่ยอมรับกันมานานแล้วว่า นักการเมืองโกหก สิ่งที่แยกแยะการเมืองหลังความจริงจากความเหมาะสมที่เป็นที่ยอมรับของการเมืองแบบฉันทามติเสรีนิยมใหม่ คือ การขาดความกังวลว่าจะถูกจับได้ขณะโกหก การเมืองหลังความจริงจึงเป็นปัญหาของพรรคการเมืองโดยสิ้นเชิง สำหรับผู้ที่เชื่อว่ามีปัญหาเกี่ยวกับพื้นฐานข้อเท็จจริง สำหรับการอภิปรายทางการเมืองและการกำหนดนโยบายสาธารณะ การเมืองหลังความจริงอาจเป็นความท้าทายที่ยิ่งใหญ่ที่สุดที่ประชาธิปไตยในปัจจุบันต้องเผชิญ ในทางกลับกัน กลุ่มที่ได้รับอิทธิพลจากการเมืองหลังความจริงไม่เห็นว่ามีความท้าทายใดๆ อยู่เลย ในแง่นี้ การเมืองหลังความจริงอาจถูกมองว่าเป็นเรื่องการเมืองโดยเฉพาะกระแสหลักเกี่ยวกับปรากฏการณ์หลังความจริงยอมรับมิติทางการเมืองหรือกลุ่มชาติพันธุ์ แต่มีแนวโน้มที่จะเน้นที่ชุดของเงื่อนไขที่อนุญาตให้บิดเบือนสิ่งที่พวกเขาเห็นว่าเป็นพื้นฐานข้อเท็จจริงและการพิจารณาสำหรับการตัดสินใจ (Cian O'Callaghan, 2020)

การพัฒนาประเทศด้วยเทคโนโลยีถือได้ว่าเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาประเทศและแก้ไขวิกฤติ การนำเทคโนโลยีมาใช้อย่างเหมาะสมสามารถช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ยกกระดับการศึกษา พัฒนาระบบสาธารณสุข และเพิ่มความโปร่งใสในการบริหารจัดการ อย่างไรก็ตาม การพัฒนาเทคโนโลยีต้องคำนึงถึงความเหลื่อมล้ำและการเข้าถึงของประชาชนทุกกลุ่ม และการก้าวเข้าสู่ยุคดิจิทัลส่งผลให้เทคโนโลยีดิจิทัลมีส่วนสำคัญในการปรับเปลี่ยนโครงสร้างและรูปแบบในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจสังคมและการเมือง ซึ่งจำเป็นต้องมีกติกาเป็นตัว

แปรในการเปลี่ยนแปลง เช่น รัฐธรรมนูญปี 2540(มติชนออนไลน์,2561)เกิดการกระจายอำนาจ ซึ่งการเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจและการเมืองทำให้เกิดปรากฏการณ์ที่การเมืองใหม่เข้ามามีอำนาจ ผ่านนโยบายที่ตอบสนองคนส่วนใหญ่ในสังคม เป็นการเปลี่ยนอย่างรวดเร็วฉับพลันนำไปสู่การตอบโต้อย่างรุนแรงจากชนชั้นนำเก่าที่เคยครอบครองสถานะเดิม เป็นต้น

การแสดงความคิดเห็นและวิพากษ์วิจารณ์ ตามหลักเสรีนิยม (Liberalism) ต้องมีอุดมการณ์ มีความคิดทางการเมืองที่มุ่งให้สิทธิเสรีภาพแก่ปัจเจกบุคคลอย่างเต็มที่ภายใต้ขอบเขตของกฎหมาย ได้แก่ สิทธิมนุษยชน(สิทธิในชีวิต)และทรัพย์สิน (right of life, property) ความเสมอภาค สำหรับทุกคนภายใต้กฎหมาย การปกครองโดยการเห็นชอบจากประชาชนโดยกระบวนการเลือกตั้งและความโปร่งใส (ปธาน สุวรรณมงคล, 2567)กล่าวคือ ต้องไม่เป็นการลิดรอนหรือละเมิดสิทธิส่วนบุคคล ดังนั้นในการปกครองบ้านเมืองแบบประชาธิปไตย การออกมาวิพากษ์วิจารณ์ในลักษณะของการตำหนิ ยินทรานเป็นกระต่ายขาเดียว โดยไม่สามารถแสดงเหตุผลได้ เช่น ไม่เห็นด้วยกับที่พูดมา แต่เมื่อถูกถามว่าไม่เห็นด้วยในส่วนไหนก็จะตอบว่า ไม่เห็นด้วยและไม่จำเป็นต้องขยายความ เมื่อถูกถามบ่อยครั้งเข้าก็จะบันดาลโทสะ จนในบางครั้งจบลงด้วยการทำตีทำต่อหรือใช้กำลังเพราะไม่สามารถถกเถียงด้วยเหตุผลต่อไปได้ ซึ่งปัญหาที่ตามมาก็คือ คนจำนวนมากไม่สามารถจะเข้าถึงความจริงได้และมองทุกอย่างเป็นความถูกต้องความผิด เป็นขาวเป็นดำ เป็นเหลืองเป็นแดงหรือส้ม เป็นผักเป็นฝ่าย จนทำให้เกิดการแสดงความคิดเห็น การวิพากษ์วิจารณ์ที่เต็มไปด้วยอคติ และบ่อยครั้งจะมีลักษณะเป็นการประณาม (condemn) ยกตนข่มท่าน (condescending) และบางครั้งก็ใช้วิธีคุกคามข่มขู่โดยใช้มาตรฐานศีลธรรม (moral blackmail) เช่น การ

ประณามคนที่มีความคิดเห็นทางการเมืองที่ต่างกับตนเองเป็นคนไม่ดีหรือบั่นทอนกันด้วยเพศสภาพ โดยวิธีการดังกล่าวนั้นผสมผสานกับเจตนาที่ไม่บริสุทธิ์ด้วยการพยายามทำลายความน่าเชื่อถือของคนที่ไม่ชอบ (character assassination) โดยในทางวิชาการนั้น การเสนอความคิดเห็นหรือวิพากษ์วิจารณ์จะต้องพยายามให้มีลักษณะวัตถุวิสัย (objective) หลีกเลี่ยงการมีลักษณะจิตวิสัย (subjective) (ชานาญ จันทรเรือง, 2565) หรือพยายามไม่ใส่ค่านิยมในการวิเคราะห์หรือการแสดงความคิดเห็นหรือวิพากษ์วิจารณ์ ที่เรียกว่า value free หรือ value neutral โดยผู้แสดงความคิดเห็นดังกล่าวนี้จะต้องสามารถวางตัวเป็นกลางได้อย่างเต็มที่

การวิจารณ์ในพื้นที่สาธารณะหรือพื้นที่ส่วนตัว เป็นเพราะบางเรื่องหรือส่วนหนึ่งที่ยังไม่เปิดกว้างทางความคิดในพื้นที่สาธารณะ อาจเป็นด้วยปัจจัยของการแบ่งฝักแบ่งฝ่ายและการใช้อำนาจทางกฎหมายและนอกกฎหมายมาข่มขู่ส่งผลให้เทคโนโลยีดิจิทัลมีส่วนสำคัญในการปรับเปลี่ยนโครงสร้างและรูปแบบในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจสังคมและการเมืองผ่านการวิพากษ์วิจารณ์ผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศ กล่าวได้ว่า ยุคปัจจุบันวัฒนธรรมการวิจารณ์อย่างแท้จริงนั้นได้เกิดขึ้นอย่างจริงจังในสังคมไทยโดยเฉพาะใน Social Media เพียงแต่อาจจัดกรอบจารีตประเพณีของไทยบ้าง ที่มีการแบ่งลำดับชั้นกันอย่างชัดเจนไม่ว่าจะเป็นเด็ก – ผู้ใหญ่ ขอบเขตของการวิจารณ์ที่ถูกจำกัดหรือภายใต้การกำหนดทางกฎหมาย ในมุมมองแบบเสรีนิยมข้อจำกัดดังกล่าวเปรียบได้กับการตัดสิทธิที่จะไว้เพื่อไม่ให้พูดถึงหรือเพื่อถูกแต่ต้อง เช่น มาตรการที่เกี่ยวข้องกับพระมหากษัตริย์ จึงเป็นช่องว่างหรือเปิดโอกาสให้ฝ่ายที่คิดเห็นสวนทางกับกลุ่มที่สนับสนุน

ราชอาณาจักร, พระมหากษัตริย์หรือราชวงศ์ใดโดยเฉพาะ (Royalism) (Wikipedia, 2009) หาช่องทางโจมตีหรือใส่ความที่ส่งผลเสียกับระบอบดังกล่าว กล่าวได้ว่าการให้สิทธิและจำกัดสิทธิในการวิพากษ์วิจารณ์เปรียบได้ดังตาบสองคมขึ้นอยู่กับว่า จะเลือกใช้ด้านไหน นั่นเอง

ดังนั้นการวิจารณ์ที่ดีต้องไม่โจมตีตัวบุคคลที่ผลิตรายงานนั้น ๆ ออกมา แต่ต้องพูดถึงรายละเอียดต่าง ๆ ในงานหรือว่าสิ่งที่งานนำเสนอ หรือว่าทัศนคติที่เกิดอยู่ในงานนั้นๆ การมีพื้นที่ในการวิจารณ์มักจะมาพร้อมกับคุณภาพของสังคม ไม่มีสังคมไหนที่จะเรียกตัวเองว่าเป็นสังคมที่ดีและน่าอยู่ได้จริงๆ หากไม่มีพื้นที่สำหรับการวิจารณ์ ฉะนั้นการใช้เทคโนโลยีอย่างถูกทางจะเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนา โดยเฉพาะในแง่ทางสังคมวิทยาการเมือง (political sociology) จำเป็นต้องคำนึงถึงขนาดและสภาพของพื้นที่ที่ใช้ในการปฏิบัติงานหรือใช้ในการวิเคราะห์และวิพากษ์งานนั้นๆ ให้สอดคล้องกับแนวทฤษฎีประชาธิปไตย ทั้งนี้อาจรวมถึงสถานการณ์ของโลกอื่นๆ เช่น การเคลื่อนย้ายถิ่นทางเชื้อชาติ ความเป็นตัวแทน ความเป็นพลเมือง หลักเสรีนิยม เมืองและพื้นที่สาธารณะและอาจรวมไปถึงสื่อต่างๆ ด้วยเป็นต้น กล่าวคือ เกิดจากความสัมพันธ์ทั้งชีวิตความเป็นอยู่ ที่อยู่อาศัย ความเป็นการเมืองทั้งในระดับพื้นที่ไปจนถึงระดับนานาชาติ (Clive Barnett and Murry Low, 2004) จากการวิเคราะห์สังคมไทยในระบอบประชาธิปไตยยุคดิจิทัลมีประเด็นที่พึงวิพากษ์ดังนี้

การแบ่งขั้วทางความคิด (Polarization)

การแบ่งขั้วทางความคิด (Polarization) เป็นปรากฏการณ์ทางสังคมและการเมืองที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในระบอบประชาธิปไตยสมัยใหม่ โดยหมายถึงการที่กลุ่มต่างๆ ในสังคมมีความคิดเห็นทางการเมืองที่แตกต่างกันอย่างสุดขั้วและมีแนวโน้มที่จะปฏิเสธการรับฟังหรือทำความเข้าใจความคิดเห็นที่แตกต่าง ที่หรือเรียกได้ว่าเป็นการสะท้อนถึงความแตกแยกทางความคิด ความเชื่อและอุดมการณ์ระหว่างกลุ่มคนในสังคม ซึ่งนำไปสู่ความขัดแย้งและความตึงเครียดทางสังคม โดยเฉพาะในยุคดิจิทัล ที่เทคโนโลยีดิจิทัลได้เข้ามามีบทบาทและเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของผู้คนอย่างมีนัยสำคัญ การเชื่อมต่อของอินเทอร์เน็ตและการพัฒนาของอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ได้ทำให้การติดต่อสื่อสาร การเข้าถึงข้อมูลและการทำธุรกรรมต่างๆ สามารถทำได้อย่างรวดเร็วและไร้พรมแดน ผู้คนสามารถเชื่อมต่อกันได้ตลอดเวลาผ่านสมาร์ทโฟนและอุปกรณ์พกพา ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ด้วยสื่อโซเชียลมีเดียกลายเป็นพื้นที่ที่ผู้คนมารวมกลุ่มกันและบางกลุ่มเป็นผู้ที่มีความคิดเห็นคล้ายกัน (Echo Chamber) ทำให้ขาดการรับฟังความเห็นที่แตกต่าง เกิดการโจมตีและใช้ความรุนแรงทางวิวาทะกับฝ่ายตรงข้าม ส่งผลให้ความขัดแย้ง(ทางการเมือง)รุนแรงขึ้น ตามข้อสังเกตที่ว่า การลดปฏิสัมพันธ์แบบพบหน้ากันอาจทำให้ผู้คนมองข้ามผลกระทบของการไม่ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่นไป การโต้ตอบกันผ่านดิจิทัลและอินเทอร์เน็ตมีมากขึ้น ทำให้เกิดระยะห่าง/การขาดการเชื่อมโยงกัน ซึ่งอาจทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ลดน้อยลง(เคนดรา เซอร์รี, 2566)แม้จะมีพื้นที่แสดงความคิดเห็นมากขึ้น แต่การถกเถียงทางการเมืองในสื่อดิจิทัลมักขาดคุณภาพ เน้นการโจมตีส่วนบุคคลใช้อารมณ์มากกว่าเหตุผลและขาดการอ้างอิงข้อมูลที่น่าเชื่อถือ กล่าวได้

ว่า การแสดงความคิดเห็นที่ขาดการไตร่ตรองและรับผิดชอบหรือการขาดการถกเถียงที่สร้างสรรค์และมีเหตุผลเปรียบได้ว่าเป็นก่อกองโจมดีและคุกคามทางออนไลน์

การแบ่งขั้วทางความคิดจึงเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่สะท้อนถึงกระบวนการที่ผู้คนแบ่งแยกออกเป็นกลุ่มตามความคิดเห็น ความเชื่อและอุดมการณ์ที่แตกต่างกันอย่างสุดขั้ว โดยมีการจัดกลุ่มตามความเชื่อ สร้างอัตลักษณ์เฉพาะและมักแสดงการต่อต้านความคิดเห็นที่แตกต่าง ลักษณะสำคัญประการหนึ่งคือการลดทอนความซับซ้อนของประเด็นต่างๆ ให้เหลือเพียงมุมมองแบบขาวดำ และปฏิเสธมุมมองที่อยู่ตรงกลางปรากฏการณ์นี้เกิดจากหลายปัจจัยที่เชื่อมโยงกัน ทั้งในด้านสังคมและวัฒนธรรมที่มีความแตกต่างของค่านิยม การศึกษา และประสบการณ์ชีวิต ด้านการสื่อสารและสื่อสังคมที่มีการเลือกรับข้อมูลข่าวสารที่สอดคล้องกับความเชื่อเดิม รวมถึงผลกระทบจากฐานคิดเดิมของสื่อสังคมที่เสริมความเชื่อเดิม นอกจากนี้ปัจจัยทางการเมืองและเศรษฐกิจ เช่น ความเหลื่อมล้ำ การแข่งขันทางการเมือง และผลประโยชน์ของกลุ่มต่างๆ ก็มีส่วนสำคัญในการเสริมสร้างการแบ่งขั้วทางความคิด โดยปัจจัยที่ก่อให้เกิดการแบ่งขั้วทางความคิดในระบอบประชาธิปไตยพอแบ่งได้เป็น 3 ประการ

ประการแรก คือ การเปลี่ยนแปลงของระบบสื่อสารมวลชนและสื่อสังคมออนไลน์ที่ทำให้ผู้คนสามารถเลือกรับข้อมูลข่าวสารที่สอดคล้องกับความเชื่อของตนเอง (Echo Chamber) (ควรรู้เท่าทันสื่อในสังคม)

ประการที่สอง คือ การเติบโตของแนวคิดประชานิยม (Populism) ที่มักนำเสนอการเมืองในลักษณะขาวดำและแบ่งแยกระหว่าง "พวกเรา" กับ "พวกเขา"

ประการที่สาม คือ ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคมที่เพิ่มขึ้น ซึ่งนำไปสู่ความขัดแย้งทางความคิดระหว่างกลุ่มต่างๆ ในสังคม

ผลกระทบของการแบ่งขั้วทางความคิดปรากฏชัดในหลายระดับ โดยในระดับสังคมก่อให้เกิดการแตกแยกของชุมชนและครอบครัว ความไว้วางใจทางสังคมลดลงและความขัดแย้งรุนแรงเพิ่มขึ้น ในด้านการเมือง ส่งผลให้กระบวนการประชาธิปไตยสะดุดในตัวเองหรือแม้แต่การสร้างฉันทามติเป็นไปได้ยากและการเจรจาประนีประนอมที่ต่างแข่งกร้าวมากขึ้น ส่วนในด้านการพัฒนาประเทศ ทำให้การพัฒนาเศรษฐกิจชะลอตัว ขาดความร่วมมือในการแก้ปัญหาสังคมและสูญเสียโอกาสในการพัฒนานวัตกรรมส่งผลกระทบของการแบ่งขั้วทางความคิดต่อระบอบประชาธิปไตยมีความรุนแรงและซับซ้อนมากขึ้น กล่าวคือ

1. ทำให้การสร้างฉันทามติทางสังคม (Social Consensus) เป็นไปได้ยาก เนื่องจากแต่ละฝ่ายไม่ยอมประนีประนอมหรือหาจุดร่วมกัน
2. บั่นทอนความเชื่อมั่นในสถาบันประชาธิปไตย เพราะแต่ละฝ่ายอาจมองว่าอีกฝ่ายใช้กระบวนการประชาธิปไตยอย่างไม่ชอบธรรม
3. นำไปสู่ความขัดแย้งที่รุนแรงในสังคม ทั้งในระดับวาทกรรมและอาจขยายไปสู่ความรุนแรงทางกายภาพ

อาจกล่าวได้ว่าผลของการแบ่งขั้วทางความคิด ส่งผลต่อสังคมและส่งผลกระทบต่อระบบการเมืองในประเทศที่มีการเลือกตั้งระบอบประชาธิปไตย ทำให้แต่ละกลุ่มภายในประเทศมีความคิดเห็นต่อการเมืองแตกต่างกันอย่างลึกซึ้ง คุณสมบัติพื้นฐานที่เห็นได้ในยุคดิจิทัล คือพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตในกลุ่มแวดวงความเชื่อเดียวกัน ที่ทำให้เกิดความแตกแยกในทุกรูปแบบหรือแม้แต่อุดมการณ์ที่รุนแรงระหว่างประชาชน ทำให้ก่อตัวความแตกแยกหรือทะเลาะเบาะแว้งในสังคมมากขึ้น

กว่าเดิม และต้องบอกว่าปัจจุบันการรวบรวมความคิดเห็นบางอย่างร้ายแรงกว่าที่คาดคิด การเผยแพร่และการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ ทำให้คนมีรูปแบบการใช้ชีวิตที่หลากหลาย ทำให้ประเทศหนึ่งๆเชื่อมต่อกับอีกประเทศอย่างรวดเร็วผ่านอินเทอร์เน็ต ทุกคนสามารถเข้าถึงกันอย่างไร้ขีดจำกัดตลอดจนสามารถติดต่อกันได้ผ่านสมาร์ตโฟน อุปกรณ์ต่างๆ ทำให้ภาคการศึกษา วัฒนธรรมสังคมของประเทศเจริญก้าวหน้า สามารถเคลื่อนไหวและดำเนินการได้อย่างมีเหตุผล ดังนั้น การจัดการกับการแบ่งขั้วทางความคิดในระบบประชาธิปไตยจำเป็นต้องดำเนินการในหลายระดับ เช่น ในระดับโครงสร้างจำเป็นต้องมีการปฏิรูประบบการศึกษาให้ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์และการเคารพความคิดเห็นที่แตกต่าง การสร้างพื้นที่สาธารณะที่เอื้อต่อการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์และการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม ความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัล ปัญหาความปลอดภัยทางไซเบอร์ การละเมิดความเป็นส่วนตัวและผลกระทบต่อสุขภาพจิตจากการใช้เทคโนโลยีมากเกินไป อย่างไรก็ตามแม้ยุคดิจิทัลก็นำมาซึ่งความท้าทายทางสังคม ในทางกลับกันสังคมจำเป็นต้องตระหนักและหาแนวทางในการรับมือกับความท้าทายเหล่านี้ควบคู่ไปกับการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและสมดุล

ช่องว่างทางดิจิทัล (Digital Divide)

ช่องว่างดิจิทัลถูกอธิบายว่าเป็นปรากฏการณ์ที่แสดงให้เห็นถึงความไม่เท่าเทียมกันที่กลุ่มคนบางกลุ่มสามารถเข้าถึงอินเทอร์เน็ตและเทคโนโลยีดิจิทัลอื่นๆ ในช่วงยุคข้อมูลข่าวสารยังคงมีการไม่สมดุลในพัฒนาการของเทคโนโลยี

ดิจิทัล เช่น การเข้าถึงอุปกรณ์ การเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตพร้อมทั้งการเข้าถึงบรอดแบนด์ รวมถึงความเร็วและความเสถียรของการเชื่อมต่อ นอกจากนี้ ทักษะและความสามารถในการใช้งานอุปกรณ์และเทคโนโลยีเป็นปัจจัยสำคัญในวิธีที่บุคคลสามารถใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้เกิดสถานการณ์ที่ประชากรบางส่วนถูกกีดกันจากการมีส่วนร่วมในรูปแบบการเมืองที่เป็นดิจิทัล โดยเฉพาะผู้สูงอายุ กลุ่มรายได้น้อย และผู้ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ห่างไกล ผู้คนเหล่านี้ชัดเจนว่าประสบปัญหาจากปรากฏการณ์ ‘ช่องว่างดิจิทัล’ ที่ชัดเจนไม่ให้พวกเขาก้าวขึ้นมาและมีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้นในกิจกรรมทางสังคม-การเมือง อีกทั้งยังมีอุปสรรคสำคัญจากการขาดทักษะดิจิทัลที่จำเป็นซึ่งนำไปสู่การถูกกีดกันจากพลเมืองดิจิทัลของพลเมืองจำนวนมากที่ไม่ยอมที่จะเข้าร่วมอย่างจริงจังในกระบวนการมีส่วนร่วมทางดิจิทัล บางประเด็นเหล่านี้เกี่ยวกับความเป็นส่วนตัวและการเฝ้าระวังซึ่งยังคงเป็นประเด็นสำคัญในยุคดิจิทัล เพราะเป็นไปได้ที่รัฐบาลและบริษัทขนาดใหญ่จะรวบรวมข้อมูลรายละเอียดเกี่ยวกับพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชน การใช้เทคโนโลยีในการควบคุมและปราบปรามกิจกรรมทางการเมืองอาจส่งผลกระทบต่อการแสดงออกของความไม่เห็นด้วยทางการเมือง

การเสริมสร้างความรู้ด้านดิจิทัลในหมู่ประชาชนและการรับรองความสมดุลระหว่างการปกป้องรัฐ เป็นปรากฏการณ์ที่สะท้อนให้เห็นถึงความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงเทคโนโลยีดิจิทัลและอินเทอร์เน็ตระหว่างกลุ่มคนในสังคม เป็นความท้าทายในยุคเทคโนโลยีสารสนเทศด้วยสังคมไทยยังมีความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงเทคโนโลยีดิจิทัล ทั้งด้านอุปกรณ์ อินเทอร์เน็ต การเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตความเร็วสูง รวมถึงคุณภาพและความเสถียรของการเชื่อมต่อ ดังนั้น ทักษะและความสามารถทางดิจิทัลถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการใช้ประโยชน์จาก

เทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้ประชาชนบางกลุ่มถูกทิ้งห่างจากการมีส่วนร่วมทางการเมืองในยุคดิจิทัล โดยเฉพาะผู้สูงอายุ ผู้มีรายได้น้อยและคนในพื้นที่ห่างไกล สะท้อนให้เห็นถึงความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงเทคโนโลยีที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองระหว่างกลุ่มประชากร การขาดทักษะดิจิทัลยังเป็นเรื่องสำคัญที่ทำให้ประชาชนบางกลุ่มถูกกีดกันออกจากการมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมืองที่เกิดขึ้นบนแพลตฟอร์มดิจิทัล จากประเด็นด้านความเป็นส่วนตัวและการเฝ้าระวังเป็นความท้าทายสำคัญในยุคดิจิทัลอย่างมาก เมื่อรัฐบาลและองค์กรขนาดใหญ่มีความสามารถในการเก็บรวบรวมข้อมูลและติดตามพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนได้อย่างละเอียด การใช้เทคโนโลยีในการควบคุมและปราบปรามการเคลื่อนไหวทางการเมืองอาจส่งผลกระทบต่อเสรีภาพในการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนก็อาจเป็นไปได้

การจัดการกับความท้าทายเหล่านี้จำเป็นต้องอาศัยการพัฒนาการส่งเสริมการรู้เท่าทันดิจิทัลในหมู่ประชาชน และการสร้างความสมดุลระหว่างการรักษาความมั่นคงของรัฐกับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน เพื่อให้เกิดการใช้เทคโนโลยีในทางการเมืองที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประชาธิปไตยอย่างแท้จริง ความปลอดภัยของข้อมูลส่วนบุคคลในการแสดงออกทางการเมืองเป็นอีกประเด็นที่ต้องให้ความสำคัญ โดยเฉพาะความเสี่ยงจากการแทรกแซงทางการเมืองผ่านสื่อดิจิทัลและการใช้ข้อมูลและเทคโนโลยีในการโจมตีหรือสร้างความปั่นป่วนทางการเมือง นอกจากนี้ การพึ่งพาแพลตฟอร์มต่างชาติในการสื่อสารทางการเมืองยังอาจส่งผลกระทบต่อความมั่นคงและอธิปไตยทางข้อมูลของประเทศได้ บางครั้งคำว่าเทคโนโลยีถูกเปรียบได้ตั้งยุคแห่งพลังทางสารสนเทศและคอมพิวเตอร์ ที่สะท้อนออกมาในเชิงบวกทางผลผลิตและทักษะการนำไปใช้ให้เกิด

ประโยชน์แก่ภาคสังคม(Sylvia E. Rogers, 2016) เช่น การมีส่วนร่วมทางสังคมที่เป็นแนวทางพื้นฐานเพื่อการพัฒนาประชาธิปไตยและความยั่งยืนทางสังคม การมีส่วนร่วมทางสังคมเป็นกลไกสำคัญในการเสริมพลังประชาธิปไตยและการเปลี่ยนแปลงทางสังคม แนวคิดนี้ไม่เพียงแต่หมายถึงการมีส่วนร่วมเท่านั้น แต่ยังเป็นแนวทางองค์รวมในการมีส่วนร่วมของพลเมืองที่ทำทนายโครงสร้างอำนาจแบบดั้งเดิมและส่งเสริมกระบวนการตัดสินใจแบบมีส่วนร่วม ด้วยวิวัฒนาการของการมีส่วนร่วมทางสังคมในประเทศไทยสะท้อนถึงเส้นทางทางประวัติศาสตร์ที่ซับซ้อน โดยมีเหตุการณ์ทางการเมืองที่สำคัญซึ่งขยายขีดความสามารถของพลเมืองในการมีส่วนร่วมอย่างมีความหมาย เหตุการณ์สำคัญ เช่น เหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 (ยุคที่ข้อมูลข่าวสารถูกควบคุมโดยรัฐ) และพฤษภาทมิฬ 2535 (มีอบมีถือือ) เป็นสัญลักษณ์ของจุดเปลี่ยนสำคัญที่สร้างการเปลี่ยนแปลงอย่างมากในความสัมพันธ์ระหว่างพลเมืองและสถาบันทางการเมือง แสดงให้เห็นศักยภาพในการเปลี่ยนแปลงของการกระทำร่วมกัน ซึ่งพลวัตของการมีส่วนร่วมทางสังคมได้รับอิทธิพลจากปฏิสัมพันธ์อันซับซ้อนระหว่างปัจจัยสนับสนุนและความท้าทายที่มีอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งปัจจัยสำคัญที่เอื้ออำนวย ได้แก่ การเข้าถึงข้อมูลและช่องทางการมีส่วนร่วมที่หลากหลายมากขึ้นในยุคดิจิทัล (อรรณณ เกษร, 2563) กลไกสร้างแรงจูงใจ ความเชื่อมั่นในระบบและการสนับสนุนจากสถาบัน ในทางกลับกันอุปสรรคที่สำคัญยังคงดำรงอยู่ อาทิ ความไม่เสมอภาคทางสังคมและเศรษฐกิจ ข้อจำกัดด้านทรัพยากร ช่องว่างความรู้ โครงสร้างอำนาจที่จำกัดและทัศนคติทางวัฒนธรรมที่อาจขัดขวางการมีส่วนร่วมอย่างมีความหมาย

การแสวงหาการมีส่วนร่วมทางสังคมอย่างมีความหมายต้องอาศัยการเจรจาต่อรองและการปรับตัวอย่างต่อเนื่อง จำเป็นต้องสร้างความสมดุลอย่าง

ละเอียดย่อระหว่างโครงสร้างสถาบันและความปรารถนาของพลเมือง โดยตระหนักว่าการมีส่วนร่วมทางประชาธิปไตยเป็นกระบวนการที่ดำเนินต่อเนื่องมากกว่าเป็นเพียงความสำเร็จที่หยุดนิ่ง การมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิภาพต้องการกลไกที่เข้มแข็งซึ่งเสริมพลังปัจเจกบุคคลอย่างแท้จริง สร้างพื้นที่แห่งการสนทนาและเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ตามลำดับขั้นแบบดั้งเดิมขณะที่ประเทศไทยก้าวผ่านความซับซ้อนของศตวรรษที่ 21 การมีส่วนร่วมทางสังคมปรากฏเป็นเส้นทางสำคัญสู่ความเป็นประชาธิปไตยที่เป็นผู้ใหญ่และความยืดหยุ่นทางสังคม มิใช่เพียงแนวคิดทฤษฎี แต่เป็นกรอบปฏิบัติสำหรับการแก้ปัญหาาร่วมกัน นวัตกรรมทางสังคมและการฟื้นฟูแนวปฏิบัติประชาธิปไตยอย่างต่อเนื่อง ความสำเร็จของแนวทางนี้ขึ้นอยู่กับความมุ่งมั่นอย่างต่อเนื่องจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วน สถาบันรัฐบาล องค์กรภาคประชาสังคม ภาคการศึกษาและพลเมืองรายบุคคล เพื่อสร้างและบำรุงรักษากลไกการมีส่วนร่วมที่ครอบคลุมและมีพลวัต

ความท้าทายที่ดำเนินต่อไปคือการเปลี่ยนการมีส่วนร่วมทางสังคม จากหลักการที่น่าจดจำไปสู่ความเป็นจริงที่มีชีวิต ที่ซึ่งพลเมืองทุกคนรู้สึกได้รับการเสริมพลังอย่างแท้จริงในการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจร่วมกันและการพัฒนาสังคม สิ่งนี้ต้องอาศัยความพยายามอย่างต่อเนื่อง ความคิดสร้างสรรค์ของสถาบัน และความมุ่งมั่นที่ไม่หวั่นไหวต่อหลักการประชาธิปไตยของความเสมอภาค ความโปร่งใส และความเคารพซึ่งกันและกัน แต่ด้วยสาเหตุของช่องว่างทางดิจิทัลมีความซับซ้อนและเชื่อมโยงกับปัจจัยหลายด้าน ทั้งปัจจัยทางเศรษฐกิจที่สะท้อนผ่านความเหลื่อมล้ำด้านรายได้และต้นทุนในการเข้าถึงเทคโนโลยี ปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระดับการศึกษาและความแตกต่างทางภาษา รวมถึงปัจจัยทางภูมิศาสตร์ที่สะท้อนถึงความแตกต่างระหว่างพื้นที่เมือง

และชนบท เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวจึงจำเป็นต้องสร้างกรอบกฎหมายและนโยบายที่เหมาะสมรวมถึงการบูรณาการโดยการนำศาสตร์หรือความรู้วิชาต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กันนำมาเข้าด้วยกันหรือผสมผสานให้ได้อย่างกลมกลืน มุ่งสร้างความเข้าใจเชิงลึกต่อความเปลี่ยนแปลงทางสังคมในยุคดิจิทัล โดยใช้มุมมองที่หลากหลายและครอบคลุมจากศาสตร์ต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนและสมดุล สร้างองค์ความรู้ที่รอบด้าน เข้าใจปรากฏการณ์อย่างเป็นองค์รวม พัฒนานวัตกรรมและแนวทางแก้ปัญหา สร้างความเชื่อมโยงระหว่างศาสตร์ต่าง ๆ ให้ได้เพราะในบางเรื่อง อย่างเช่นเรื่องของเชื้อชาติและค่านิยมต้องจัดการด้วยความละเอียดอ่อนและต้องใช้หลักทางจิตวิทยาควบคู่ไปด้วย กล่าวได้ว่า การดำเนินการเพื่อลดช่องว่างทางดิจิทัลจึงต้องคำนึงถึงความซับซ้อนของปัญหาและความเชื่อมโยงระหว่างปัจจัยต่าง ๆ เพื่อออกแบบแนวทางการแก้ไขที่ครอบคลุมและมีประสิทธิภาพ โดยมุ่งหวังให้ประชาชนทุกกลุ่มสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีดิจิทัลได้อย่างเท่าเทียมและทั่วถึง

การควบคุมและการจำกัดเสรีภาพ (Control and restriction of freedom)

การควบคุมและการจำกัดเสรีภาพในทางการเมือง ต้องพัฒนาไปสู่รูปแบบที่ซับซ้อนมากขึ้น โดยเฉพาะในยุคดิจิทัลที่เทคโนโลยีกลายเป็นเครื่องมือสำคัญที่ผู้มีอำนาจปกครอง ใช้ในการควบคุมและควบคุมการแสดงออกของประชาชน ด้วยความหมายของคำว่า“เสรีภาพ”ทั้งโดยทั่วไปและตามรัฐธรรมนูญ คือ เป็นความสามารถ ของบุคคลในสถานการณ์นั้น ๆ ที่จะกระทำการใด ๆ ได้ตามที่ตนปรารถนาโดยไม่มีอุปสรรคมาขัดขวาง ทั้งนี้ การใช้เสรีภาพของบุคคล

นั้นจะต้องไม่เป็นการละเมิดต่อเสรีภาพของบุคคลอื่นด้วย โดยสอดคล้องกับคำว่า “สิทธิ” โดยหลักการแล้วควรจะมีควมหมายเป็นอย่างเดียวกันไม่ว่าจะเขียนไว้ในรัฐธรรมนูญหรือในกฎหมายอื่น ๆ ก็ควรที่จะ มีความหมายไปในทำนองเดียวกัน (วารสารจุลนิติ, 2554) แม้ว่าการควบคุมและการจำกัดเสรีภาพจะเป็นเครื่องมือที่รัฐบาลใช้ในการควบคุมสังคมและการปกครอง แต่สิ่งเหล่านี้มักจะขัดกับหลักการพื้นฐานของประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชน แต่รัฐยังคงใช้มาตรการควบคุมทางกายภาพเพื่อจำกัดการเคลื่อนไหวและการชุมนุม การกักขังและจำคุก การเฝ้าติดตามและเฝ้าติดตาม แต่สิ่งที่น่าสนใจคือการแพร่กระจายของรูปแบบการควบคุมไปสู่พื้นที่ดิจิทัล รวมถึงการเซ็นเซอร์สื่อ การควบคุมความคิดเห็นทางการเมืองและการจำกัดเสรีภาพในการเผยแพร่ความคิดเห็นทางการเมืองผ่านอินเทอร์เน็ต นอกจากนี้ยังมีข้อจำกัดเกี่ยวกับเสรีภาพทางเศรษฐกิจที่ส่งผลต่อสิทธิในการประกอบอาชีพและการจัดการทรัพย์สินอีกด้วย

เครื่องมือในการควบคุมและจำกัดเสรีภาพได้พัฒนาไปพร้อมกับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี การใช้กฎหมายพิเศษ การประกาศภาวะฉุกเฉินและการใช้อำนาจตามกฎหมายการศึกษา ถูกเสริมด้วยเครื่องมือทางเทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น การสอดส่องทางดิจิทัล การติดตามข้อมูลส่วนบุคคลและการปิดกั้นการเข้าถึงข้อมูล ซึ่งทำให้การควบคุมมีประสิทธิภาพและแนบเนียนมากขึ้น ซึ่งผลกระทบของการควบคุมและจำกัดเสรีภาพดังกล่าวปรากฏชัดทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและสังคม ประชาชนต้องเผชิญกับการสูญเสียอิสรภาพส่วนบุคคล ความหวาดกลัวและการละเมิดสิทธิมนุษยชน ในขณะที่สังคมต้องเผชิญกับการแบ่งแยก การลดทอนความไว้วางใจและการสูญเสียในหลายประการ นอกจากนี้ยังส่งผลต่อการพัฒนาประเทศทั้งในด้านเศรษฐกิจ วิชาการและความน่าเชื่อถือระหว่างประเทศ

อำนาจและการผูกขาดข้อมูลกลายเป็นประเด็นสำคัญในยุคดิจิทัล การควบคุมข้อมูลและการเข้าถึงข้อมูลกลายเป็นเครื่องมือทางอำนาจที่สำคัญ กลุ่มทุนและผู้มีอำนาจสามารถชี้นำความคิดผ่านการควบคุมแพลตฟอร์มและข้อมูล เปรียบเหมือนการนำทฤษฎีเกมมาสร้างแบบจำลองพฤติกรรมของกิจการในตลาดผูกขาดเพื่อช่วยให้สามารถคาดการณ์ผลลัพธ์ที่เป็นไปได้จากการโต้ตอบของผู้เข้าร่วมตลาดโดยยึดตามหลักเหตุผล โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับกลยุทธ์ด้านราคา (เยฟเกนี โคห์ลอฟ, 2021) นำไปสู่การผูกขาดการรับรู้ข่าวสารผ่านกลไกอัลกอริทึมของแพลตฟอร์มต่าง ๆ มีการต่อต้านและต่อรองกับการควบคุมและจำกัดเสรีภาพปรากฏในหลายรูปแบบ ทั้งการต่อต้านอย่างสันติผ่านการประท้วงแบบอายัด การใช้ช่องทางกฎหมาย และการรณรงค์ทางสังคม รวมถึงการต่อรองทางการเมืองผ่านการเจรจา การสร้างพันธมิตรและการใช้แรงกดดันระหว่างประเทศ อีกทั้งจำเป็นต้องมีการพัฒนากลไกตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐที่โปร่งใส ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบาย พัฒนาระบบยุติธรรมให้เป็นที่ยิ่งของประชาชน ซึ่งแนวทางดังกล่าวเป็นความท้าทายสำคัญของการปกครองแบบประชาธิปไตยในสังคมยุคดิจิทัล เพราะจะสามารถช่วยลดการปิดกั้นการนำเสนอต่อสาธารณะ พร้อมทั้งยังส่งเสริมให้เกิดสิทธิไปในทิศทางบวก สร้างความสมดุลระหว่างความมั่นคงและเสรีภาพ ที่สำคัญคือการเคารพหลักนิติธรรมและสิทธิมนุษยชน กล่าวคือ เป็นการสร้างสมดุลระหว่างการรักษาความมั่นคงและการคุ้มครองเสรีภาพ นั่นเอง

ความน่าเชื่อถือของข้อมูลข่าวสาร (Reliability of information)

ความน่าเชื่อถือของข้อมูลข่าวสารถือเป็นความท้าทายประชาธิปไตยในยุคดิจิทัล ด้วยแนวทางการพัฒนาในยุคดิจิทัลที่ข้อมูลข่าวสารหลั่งไหลอย่างไร้ขีดจำกัด การประเมินความน่าเชื่อถือของข้อมูลและการรักษาคุณค่าประชาธิปไตยกลายเป็นความท้าทายสำคัญของสังคมร่วมสมัย การแพร่กระจายของข่าวปลอม (Fake news) ข้อมูลบิดเบือน รวมถึงทฤษฎีสมคบคิด (Conspiracy Theory) ในสื่อดิจิทัล ซึ่งทฤษฎีสมคบคิดเป็นมุมมองที่อธิบายว่าปรากฏการณ์ทางสังคมประกอบขึ้นจากการค้นพบว่ามีคนบางกลุ่มจะได้ประโยชน์จากปรากฏการณ์ พวกเขาจึงวางแผนและลงมือให้มีปรากฏการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้น สิ่งที่เกิดขึ้นในสังคม ไม่ว่าจะเป็น สงคราม ความขัดแย้ง ความยากจน ความเหลื่อมล้ำ ตลอดจนความแร้นแค้น ล้วนเป็นผลมาจากความต้องการของผู้มีอำนาจ การพิจารณาทฤษฎีสมคบคิดจึงต้องมองว่ามีบริบทแวดล้อมอะไรที่ทำให้สังคมต้องหวาดระแวงต่อการกระทำของผู้มีอำนาจซึ่งแอบซ่อนอยู่เบื้องหลังของเหตุการณ์ต่างๆ (วิสุทธิ์ เวชวารภรณ์, 2567) ทั้งนี้ทฤษฎีสมคบคิดมีการแพร่กระจายในวงกว้างและรวดเร็วผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ ซึ่งส่งผลกระทบต่อสังคมไทยทั้งในด้านบวกและด้านลบในทางจิตวิทยาและสังคม ในแง่บวกเป็นการตั้งคำถามและการตรวจสอบความจริงในสังคม แต่ในแง่ลบทฤษฎีนี้จะนำไปสู่การคิดแบบลำเอียง การแสดงความเกลียดชัง รวมถึงข้อมูลที่ผิดพลาด ดังนั้นการจัดการกับทฤษฎีสมคบคิดของไทยต้องอาศัยความเข้าใจในบริบททางสังคมและวัฒนธรรม การส่งเสริมการรู้เท่าทันสื่อและการคิดวิเคราะห์ รวมถึงความโปร่งใสในข้อมูลที่ได้รับจากรัฐและองค์กรต่างๆ เพื่อจัดการกับการแพร่กระจายของทฤษฎีสมคบคิดที่เป็นเท็จ ประเด็นนี้มีความสำคัญ

เนื่องจากการพัฒนาทางสังคมและเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การทำความเข้าใจปรากฏการณ์ในบริบทของไทยจะมีความสำคัญอย่างยิ่งในอนาคตเพื่อพัฒนาวิธีการรับมือกับความท้าทายทางสังคมที่มีประสิทธิภาพมาก กล่าวคือ จะส่งผลกระทบโดยตรงต่อการตัดสินใจทางการเมืองของประชาชน อีกทั้งการพึ่งพาแพลตฟอร์มโซเชียลมีเดียทั้งของไทยและของต่างชาติในการสื่อสารทางการเมืองยังอาจนำมาซึ่งแนวทางหรือการควบคุมเนื้อหาที่ไม่สอดคล้องกับบริบทของสังคมไทย

การเปลี่ยนแปลงทัศนคติของผู้รับสาร ในการสื่อสารเพื่อโน้มน้าวใจ เป็นความสามารถของการสื่อสาร ในการที่จะโน้มน้าวชักจูงใจผู้รับสาร ได้ถูกนำมาพัฒนาต่อยอดเป็นแนวทฤษฎีความน่าเชื่อถือของข่าวสาร (Source Credibility Theory) (อภิญญา ตั้งประสิทธิ์ศิลป์, 2562) ซึ่งองค์ประกอบสำคัญของความน่าเชื่อถือของข้อมูลข่าวสารมีหลายประการ โดยเริ่มจากการพิจารณาแหล่งที่มาของข้อมูล ทั้งความน่าเชื่อถือของผู้เผยแพร่ ประวัติและความเชี่ยวชาญ รวมถึงการอ้างอิงแหล่งข้อมูลต้นทาง ความถูกต้องของเนื้อหาต้องผ่านการตรวจสอบข้อเท็จจริง มีความสอดคล้องกับหลักฐานทางวิชาการและได้รับการยืนยันจากหลายแหล่งข้อมูล นอกจากนี้ความเป็นปัจจุบันของข้อมูล ทั้งวันที่เผยแพร่ การปรับปรุงและความสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญในการประเมินความน่าเชื่อถือ โดยเฉพาะในมิติของประชาธิปไตยดิจิทัล เราพบการบิดเบือนข้อมูลหลากหลายรูปแบบ เช่น การใช้เทคโนโลยีสร้างภาพลวงของการมีส่วนร่วม การสร้างกระแสเทียมผ่านโซเชียลและการปั่นกระแสต่างๆ ซึ่งส่งผลให้เกิดการลดทอนคุณค่าของการถกเถียงและการต่อรองทางการเมือง การเปลี่ยน

แปลงรูปแบบการสื่อสารและการเคลื่อนไหวทางการเมือง ยังส่งผลกระทบต่อสถาบันทางการเมืองแบบดั้งเดิม และนำไปสู่การเกิดวัฒนธรรมย่อยทางการเมืองในโลกดิจิทัล

การแก้ไขปัญหาเหล่านี้จำเป็นต้องอาศัยแนวทางการพัฒนาที่ครอบคลุม เริ่มจากการเร่งลดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงเทคโนโลยีดิจิทัล การส่งเสริมการรู้เท่าทันสื่อและทักษะการคิดวิเคราะห์ การสร้างพื้นที่สาธารณะดิจิทัลที่เอื้อต่อการถกเถียงอย่างสร้างสรรค์ การทบทวนกฎหมายและการกำกับดูแลให้สมดุลระหว่างความมั่นคงและเสรีภาพ ตลอดจนการพัฒนากระบวนการตรวจสอบข้อมูลและส่งเสริมการสื่อสารที่มีคุณภาพ การพัฒนาประชาธิปไตยในยุคดิจิทัลจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในการแก้ไขปัญหาเชิงโครงสร้างและสร้างวัฒนธรรมประชาธิปไตยที่เข้มแข็ง โดยมุ่งให้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นเครื่องมือในการพัฒนาประชาธิปไตยอย่างแท้จริง ข้อเสนอแนะที่สำคัญประกอบด้วยการพัฒนาการรู้เท่าทันสื่อในทุกกระตักการศึกษา การสร้างเครือข่ายตรวจสอบข้อเท็จจริง การส่งเสริมความรับผิดชอบในการแชร์ข้อมูล การพัฒนาระบบนิเวศสื่อที่เอื้อต่อคุณภาพข้อมูล และการสนับสนุนการวิจัยด้านการตรวจสอบข้อมูล ท้ายที่สุดการรักษาคุณค่าประชาธิปไตยในยุคดิจิทัลจำเป็นต้องสร้างสมดุลระหว่างเสรีภาพ ความมั่นคง และความรับผิดชอบในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเมือง พร้อมทั้งพัฒนากลไกและกติกาใหม่ๆ ที่สอดคล้องกับบริบทของสังคมดิจิทัล เพื่อให้เกิดการพัฒนาประชาธิปไตยที่ยั่งยืนและมีคุณภาพ

การปรับและรับมือ (Adaptation and Coping)

การเตรียมพร้อมรับมือกับวิกฤตในยุคดิจิทัลจำเป็นต้องมีการวางแผนอย่างรอบด้านและต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในการสร้างระบบนิเวศดิจิทัลที่ปลอดภัยและยั่งยืน เมื่ออ้างถึงระเบียบโลกใหม่ เกิดการเปลี่ยนแปลงของระเบียบโลกใหม่ ยังผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงชั่วอำนาจโลก โดยเห็นได้จากการถดถอยของอำนาจสหรัฐและตะวันตก ควบคู่ไปกับการเติบโตของจีนและอำนาจใหม่ในเอเชีย นำไปสู่การเกิดระบบหลายชั่วอำนาจ ในด้านเศรษฐกิจ เกิดการเปลี่ยนผ่านสู่เศรษฐกิจดิจิทัล การปรับเปลี่ยนห่วงโซ่อุปทานโลก การเติบโตของสกุลเงินดิจิทัลและความท้าทายด้านความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ นำมาซึ่งโอกาสและความท้าทาย การเข้าใจและเตรียมพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญสำหรับทุกประเทศ ซึ่งในปัจจุบันพบว่าสังคมกำลังเผชิญกับวิกฤตที่มีความซับซ้อนและส่งผลกระทบในวงกว้าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในมิติของการแบ่งแยกทางความคิดในสังคมออนไลน์ การกลั่นแกล้งทางไซเบอร์ และการขาดปฏิสัมพันธ์ในโลกแห่งความเป็นจริง ซึ่งส่งผลกระทบต่องานระดับบุคคล องค์กรและประเทศ โดยในระดับบุคคล ผลกระทบที่เห็นได้ชัดคือปัญหาด้านสุขภาพจิตและความเครียด การสูญเสียทางการเงินจากภัยคุกคามทางไซเบอร์ การละเมิดสิทธิส่วนบุคคล เช่น ภัยจากกลุ่มอาชญากรรมข้ามชาติและกลุ่มคอลเซ็นเตอร์ รวมถึงการขาดทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิตในยุคดิจิทัล ส่วนในระดับองค์กร วิกฤตดังกล่าวส่งผลให้เกิดการหยุดชะงักของธุรกิจ ความเสียหายต่อชื่อเสียงและต้นทุนด้านความปลอดภัยที่เพิ่มสูงขึ้น ขณะที่ในระดับประเทศ ประเด็นสำคัญคือความมั่นคงทางไซเบอร์ เสถียรภาพทางการเมือง การพัฒนาเศรษฐกิจและความสามัคคีในสังคม ใน

ขณะเดียวกัน การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว ทั้งการพัฒนาของปัญญาประดิษฐ์ การแข่งขันด้านเทคโนโลยี 5G และควอนตัม ตลอดจนการควบคุมข้อมูลและความเป็นส่วนตัว ล้วนส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างมีนัยสำคัญ

ดังนั้นการรู้เท่าทันและการสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อการใช้สื่อออนไลน์จำเป็นอย่างยิ่งเพื่อให้สามารถรับมือได้อย่างได้อย่างปลอดภัยและมีประสิทธิภาพ ได้แก่ ทักษะทางดิจิทัล คือ ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีและการสื่อสารเพื่อผลิตผลงาน รวมถึงการเสพสื่อต่าง ๆ อย่างมีวิจารณญาณ, การมีภูมิคุ้มกันทางใจ (Resilience) คือ ความสามารถในการรับมือและยืนหยัดเผชิญหน้ากับปัญหา จนสามารถฟื้นฟูจิตใจของตัวเองได้หลังจากผ่านเหตุการณ์เหล่านั้นไป และปัจจัยปกป้องในการใช้สื่อดิจิทัล (Digital Protective Factor) คือ สิ่งที่ช่วยทำให้เกิดการปรับตัวเพื่อสร้างเกราะป้องกันผลกระทบทางลบ(มหาวิทยาลัยมหิดล,2566) ซึ่งการรับมือกับความท้าทายเหล่านี้จำเป็นต้องอาศัยการพัฒนาศักยภาพตั้งแต่รายบุคคล องค์กรภายในประเทศ การสร้างพันธมิตรทางยุทธศาสตร์ การลงทุนในเทคโนโลยีและนวัตกรรม การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และการสร้างความยืดหยุ่นทางเศรษฐกิจ นอกจากนี้การเตรียมความพร้อมยังต้องครอบคลุมการวิเคราะห์แนวโน้มและผลกระทบ การวางแผนยุทธศาสตร์ระยะยาวการพัฒนาระบบเตือนภัยล่วงหน้า การสร้างความร่วมมือกับพันธมิตรและการพัฒนาศักยภาพการแข่งขันอย่างต่อเนื่อง เพื่อรับมือกับความท้าทายในยุคดิจิทัลที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและไม่หยุดนิ่ง

บทสรุป

ในสังคมประชาธิปไตย อิสระในการพูดและแสดงความคิดเห็นถือเป็นหลักพื้นฐานแห่งประชาธิปไตยโดยแท้จริงถึงหลักแห่งสิทธิมนุษยชนและหลักประกันทางสุขภาพด้วย ยิ่งเทคโนโลยีก้าวหน้ามากขึ้นเท่าไร อิสระและความเป็นส่วนตัวยิ่งลดลงเท่านั้น เช่นการเข้าถึงข้อมูลส่วนตัว ไม่ว่าจะเป็นโดยรัฐหรือเอกชน บางที่ต้องคำนึงถึงนโยบายความเป็นส่วนตัวด้วย มิใช่ปล่อยผ่านเป็นเพียงวาทะกรรมออนไลน์(online discourse)ที่ไร้การตรวจสอบ(Jeroen van den Hoven, 2024) กระแสแห่งโลกาภิวัตน์ทางเทคโนโลยีส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงหลากหลายอย่างในช่วง 10-20 ปีที่ผ่านมา การรับมาเพื่อปรับเปลี่ยนและใช้ให้เหมาะสม ใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์ถือเป็นหนทางเพื่อความอยู่รอดและความคงอยู่อย่างวัฒนธรรมไทยกับสังคมไทยได้อย่างยั่งยืน การรู้ตัวตน การยืดหยุ่นและปรับตัวที่ดีจึงต้องเข้าใจทั้งกาลและเทศะ อีกทั้งการพัฒนาด้านเทคโนโลยี การมีทักษะในการนำเครื่องมือ อุปกรณ์และเทคโนโลยีดิจิทัล เช่น คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์ แทปเล็ต ไอแพด โปรแกรมคอมพิวเตอร์และสื่อออนไลน์ มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ในการสื่อสาร โดยเฉพาะการเลือกใช้เทคโนโลยีเพื่อเป็นกระบอกเสียงหรือใช้เพื่อการวิจารณ์ไม่ว่าจะออกในแง่บวกหรือแง่ลบ ซึ่งในความเป็นจริงต่างมีส่วนที่สัมพันธ์กันทั้งในแนวทางปฏิบัติและในแง่ของเชิงหลักการ ดังนั้นการวิพากษ์วิจารณ์ที่ดี ควรเป็นการวิจารณ์ในส่วนของผลงานเป็นสำคัญ ไม่ใช่วิจารณ์ตัวผู้สร้างงานหรือคนออกแบบงาน (กันทิลา ประเสริฐสกุล, 2565) ซึ่งบางกรณีอาจถูกมองได้ว่าเป็นทั้งความสอดคล้องและย้อนแย้งในบริบทเดียวกัน

การทำความเข้าใจและปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมจะมีประสิทธิผลได้ก็ต่อเมื่อสังคมเข้าใจธรรมชาติและกลไกของปรากฏการณ์ต่างๆ ที่

ดำรงอยู่โดยไม่ละทิ้งค่านิยมพื้นฐานของประชาธิปไตย ปัญหาต่างๆ เช่น ช่องว่างทางดิจิทัล ซึ่งถือเป็นความท้าทายที่สำคัญอย่างหนึ่งในยุคปัจจุบันที่ต้องได้รับการแก้ไขโดยทันที ไม่เพียงแต่จะช่วยสร้างความเท่าเทียมกันในสังคมเท่านั้น แต่ยังเป็นเรื่องสำคัญในการดำรงอยู่ของเศรษฐกิจและสังคมอีกด้วย รวมถึงปัญหาความแตกแยกทางการเมือง ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนของสังคม ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม เน้นที่ความเห็นอกเห็นใจ การยอมรับความแตกต่าง และการพัฒนากลไกที่จะช่วยลดความขัดแย้งและส่งเสริมความสมานฉันท์ อาจเป็นกุญแจสำคัญในการพัฒนาสังคมที่เข้าใจกันมากขึ้นและยอมรับกันได้ ดังนั้น การเข้าใจความซับซ้อนของปัญหาร่วมกันและการพัฒนาวิธีแก้ปัญหายืดหยุ่นอย่างรอบด้านจึงเป็นสิ่งจำเป็น บทสรุปความเข้าใจและการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวถือเป็นสิ่งสำคัญสำหรับทุกคนในสังคม เช่นเดียวกับผลกระทบเชิงลบของทฤษฎีการยอมรับและความเข้าใจในแถลงการณ์ซึ่งปรากฏชัดในแง่บวกทางสังคมหลายด้าน แง่มุมทางการเมืองแสดงให้เห็นในการทำลายความเชื่อมั่นในระบบและการแยกตัวที่ตามมา สาธารณชนส่งผลกระทบต่อกระบวนการตัดสินใจเกี่ยวกับการรักษาและป้องกันโรค และแง่บวกทางสังคมทำลายความไว้วางใจระหว่างกลุ่มต่างๆ ทำให้เกิดความขุ่นเคืองใจ เพื่อรับมือกับสถานการณ์ดังกล่าว จำเป็นต้องมีมาตรการรอบด้าน การศึกษาควรเน้นที่การใช้เหตุผล ข้อมูลควรโปร่งใสและถูกต้อง และควรสร้างความไว้วางใจเพื่อชี้แจงการทำงานของสถาบันโดยรวม สรุปได้ว่าความท้าทายดังกล่าวควรใช้ประโยชน์จากความร่วมมือระหว่างทุกภาคส่วนของสังคมเพื่อเพิ่มภูมิคุ้มกันทางสังคมที่สามารถป้องกันได้ และส่งเสริมการใช้เหตุผลในการทำความเข้าใจโลก โดยมีมาตรการ

แก้ไขปัญหาโดยคำนึงถึงความต้องการที่แตกต่างกันของภาคส่วนต่างๆ ของสังคม เพื่อการพัฒนาที่ครอบคลุมและยั่งยืนมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- เคนตรา เซอร์รี่. (2566). การแบ่งขั้วของกลุ่มส่งผลต่อทัศนคติที่รุนแรงอย่างไร. สืบค้นเมื่อ 25 มี.ค.2568 จาก <https://www.verywellmind.com/group-polarization-theories-and-examples-7547335>
- ชำนาญ จันทรเรือง. (2565). วัฒนธรรมการวิพากษ์แบบไทยๆ. สืบค้นเมื่อ 8 ม.ค. 2568 จาก <https://prachatai.com/journal/2022/07/99625>
- ฉัตรพงศ์ ชูแสงนิล. (2562). ความฉลาดทางดิจิทัล (Digital intelligence). สืบค้นเมื่อ 13 ม.ค.2568 จาก <https://www.scimath.org/article-technology/item/10611-digital-intelligence>
- ปธาน สุวรรณมงคล. (2567). เสรีนิยม.ฐานข้อมูลการเมืองการปกครองสถาบันพระปกเกล้า. สืบค้นเมื่อ 21 มี.ค.2568 จาก <http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=เสรีนิยม>
- กันทิลา ประเสริฐสกุล. (2565). วิจารณไม่ได้แปลว่าด่า: เหตุใดคนไทยจึงโกรธกันออนไลน์. สืบค้นเมื่อ 13 ม.ค.2568 จาก <https://www.ricemedia.co/thailand/prabda-yoon-criticism-thai-society/>
- มติชนออนไลน์. (2561). วิพากษ์...สังคมไทยยุคเปลี่ยนผ่าน'ปชต. สืบค้นเมื่อ 8 ม.ค.2568 จาก https://www.matichon.co.th/politics/news_1220214

- มหาวิทยาลัยมหิดล. (2568). ภูมิคุ้มกันในโลกดิจิทัล (*Digital Resilience*) ทักษะที่เด็กและเยาวชนไทยยุคใหม่ต้องมี. สืบค้นเมื่อ 23 มี.ค.2568 จาก <https://mahidol.ac.th/musef/ภูมิคุ้มกันในโลกดิจิทัล/#>
- เยฟเกนี โคห์ลอฟ. (2021). บทวิจารณ์ การผูกขาดโดยกลุ่มผูกขาด. สืบค้นเมื่อ 23 มี.ค.2568 จาก <https://www.concurrences.com/en/dictionary/oligopoly>
- วารสารจุลนิติ. (2554). หลักสิทธิและเสรีภาพ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย : แนวความคิดและภาคปฏิบัติ. สืบค้นเมื่อ 25 มี.ค.2568 จาก https://gistda.or.th /ewtadmin//ewt/gistda_web/article_attach/articlefile_2021072215424920210.pdf
- วิสุทธิ เวชวรรกรณ์. (2567). ทฤษฎีสมคบคิดในมุมมองมานุษยวิทยา. สืบค้นเมื่อ 23 มี.ค.2568 จาก <https://www.sac.or.th/portal/th/article/detail/605>
- วีระ เลิศสมพร. (2563). ประชาธิปไตยดิจิทัล. กรุงเทพฯ: หอสมุดรัฐสภา.
- สมชัย เลิศสุทธีวงศ์. (2560). ประชาธิปไตยกับการสื่อสารยุคดิจิทัล. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยศาลรัฐธรรมนูญ.
- อรรธรณ เกษร. (2563). การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยในยุคดิจิทัล. รัฐสภาสาร 68(6), 5-22.
- อภิญา ตั้งประสิทธิ์ศิลป์. (2562). ความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูลข่าวสารบนเพชบุรีที่มีผลต่อพฤติกรรมการส่งต่อข้อมูลข่าวสารของผู้ใช้สื่อสังคมในเขตกรุงเทพมหานคร. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- Barnett, C. and Low, M. (2004). *Spaces of Democracy : Geographical Perspectives on Citizenship, Participation and Representation. First Edition*. London: SAGE Publications Ltd.

- Bildt, C. (2017). *The digital age*. Article: 1344030 | Published online: 25 Aug 2017. Retrieved 12 Jan. 2025. From <https://doi.org/10.1080/16549716.2017.1344030>
- Keyes, C.F. (2015). *Democracy Thwarted :The Crisis of Political Authority in Thailand*. ISEAS Publishing. Retrieved 12 Jan 2025. From <https://doi.org/10.1355/9789814695114>
- O'Callaghan, C. (2020). *Post politics and Post-Truth International Encyclopedia of Human Geography (Second Edition)*. <https://doi.org/10.1016/B978-0-08-102295-5.10683-3>
- Thorn Pitidol.(2016). Redefining Democratic Discourse in Thailand's Civil Society. Retrieved 12 Jan 2025. From <https://doi.org/10.1080/00472336.2016.1164229>
- van den Hoven, J. (2024). *Democracy in the Digital Age*. Retrieved 23 March 2025. From <https://shs.hal.science/halshs-04844505v1>
- Wikipedia.(2009).Royalist. Retrieved 23 March 2025.From <https://en.wikipedia.org/wiki/Royalist>